

การพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา^{*}
DEVELOPMENT OF CHARACTERISTICS BASED ON BRAHMAVIHARADHAMMA
FOR SCHOOL ADMINISTRATORS

¹พระครูวิวัฒน์ธรรมานุกุล (ออด ธมมปาโล) PhrakruVivatthammanukul (Ood Dhammapalo),

²สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Sudthipong Srivichai, ³สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: oodthammapalo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม ด้วยการสัมภาษณ์ข้อมูลสำคัญ 24 ท่าน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และขั้นตอนที่ 3 เสนอการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม โดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 17 ท่าน ด้วยแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ 1) หลักการบริหารโรงเรียน เป็นการดำเนินการในการทำงานในโรงเรียน 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป 2) คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา เป็นลักษณะทางด้านร่างกายและการแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นส่วนของอุปนิสัยแสดงออกมาให้ผู้อื่นเห็น 4 ประการ ได้แก่ มีความรู้ความสามารถ มีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้าง มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 3) พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจสำหรับผู้บริหาร 4 ประการ ได้แก่ เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบที่ 3 ระบบการดำเนินการ และองค์ประกอบที่ 4 กระบวนการ กระบวนการบูรณาการคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษากับหลักพรหมวิหารธรรม โดยสรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย คือ CBS

คำสำคัญ: คุณลักษณะ, พรหมวิหารธรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objective of this research paper is to propose a development of the characteristics of the Brahnavihara Dharma. For school administrators Mixed research There are 3 research steps which are step 1: study the characteristics of school administrators in elementary schools Questionnaires were used by 400 primary school teachers. Data were analyzed using descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation. Step 2: Development of Brahma Vihara By interviewing 24 important information with a semi-structured interview form Data was analyzed by content analysis. And step 3 proposing the development of the characteristics of the Brahnavihara Dharma By a group of 17 experts with questions for the group discussion. Data was analyzed by content analysis. The conclusion of the research shows that Development of the Brahnavihara Dharma Characteristics For school administrators It consists of 4 main components which are 1 component, principles 1) Principles of school administration Is the process of working in schools in 4 areas which are academic administration Budget management Personnel management General administration 2) Characteristics of school administrators Is the physical characteristics and behavioral expression of the person who is a part of the character, showing it to others to see 4 things, namely knowledge and ability Social maturity and tolerance Responsible Have good human relations 3) Phrawisawitham It is a principle that must be kept as the heart for the executives in 4 things which are mercy, love, good wishes, want others to be happy, compassion, compassion, thoughts, help to be free from suffering, joyfulness, when others are happy, have equality, neutral mind. Element 2: Objective, Element 3: Implementation system and component 4: Process of integrating the school administrators' characteristics with the Brahnavihara In summary, the knowledge from the research is CBS.

Keywords: Characteristics, Brahnaviharadhamma, School Administrators

บทนำ

กระแสของความเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการแสวงหากลยุทธ์ในการพัฒนาความสามารถของประชากรในประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน ด้านการศึกษาก็มีการเปลี่ยนแปลงและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ทันกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยกลุ่มเป้าหมายที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคือกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครูผู้สอน โดยที่เมื่อผู้บริหารมีความพร้อมและมีศักยภาพในการพัฒนาก็สามารถเป็นผู้นำให้แก่ครูผู้สอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเมื่อผู้สอนมีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญแล้ว กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีคุณภาพย่อมส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการพัฒนา

การศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษาชาตินั้น ทำได้ยากแต่นับเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง สามารถทำได้และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในใจของคนทุกคนดังจะเห็นได้จากตั้งแต่ปี 2544 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้การสนับสนุนคณะนักวิจัยหลักจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการดำเนินงานวิจัยเพื่อแสวงหายุทธศาสตร์ แนวทาง และรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้ชื่อว่า รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนด้วยการวิจัยและพัฒนาเป็นโครงการที่อยู่ในความสนใจของผู้บริหารทั้งหลายที่ต้องหาหนทางในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ โดยผู้บริหารคือกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทในการ ดำเนินงานกระบวนการรูปแบบดังกล่าวเป็นเครื่องมือ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2556, หน้า 3)

ในการศึกษาที่สามารถสร้างพัฒนาการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนรากฐานความรู้ในการพัฒนาทางการศึกษาให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล อนึ่งการจัดการศึกษาในปัจจุบันนั้นได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยยึดแนวทางตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่มีการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (ประเวศ วะสี, 2550, หน้า 5) ในการบริหารงานของสถานศึกษานั้นดำเนินไปโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาโดยมีการสนับสนุนจากผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กร ชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ หรือผู้แทนศาสนาอื่นในพื้นที่ (ทิตินา เขมมณี, 2555, หน้า 12)

ด้วยหลักการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษานี้ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทของตนหลายอย่างในการบริหารจัดการสถานศึกษาของตนให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยต้องมีการกำหนดบทบาทของตนเองให้ชัดเจนในฐานะที่เป็นผู้นำสถานศึกษาและจำเป็นต้องกำหนดบทบาทในการดำเนินงานกับคณะบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา เพื่อให้มีการประสานความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในสถานศึกษาร่วมกันรวม ทั้งการกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการภาระงานทั้งระบบของโรงเรียนให้ดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบและมีความชัดเจนในการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้นั้น คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งโรงเรียน ซึ่งการจะทำให้ได้ผลเช่นนี้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำสถานศึกษาต้องมีแนวทาง หลักทฤษฎี และหลักธรรมเพื่อนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญเพื่อที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนรูปแบบการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาทั้งระบบ และการบริหารงานวิชาการนั้นเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องกำหนด แผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษาจึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ การบริหารสถานศึกษาเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่สำคัญยิ่งเป็นหน่วยที่ใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ จำนวนมากมาย หากการจัดบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ผลผลิตของโรงเรียน คือ นักเรียนที่สำเร็จออกไปย่อมมีประสิทธิภาพต่ำ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศย่อมล่าช้าตามไปด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562, หน้า 24)

ในสภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในมีความเจริญก้าวหน้าด้านการจัดการศึกษา และมีการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการด้านการเรียนการสอน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ กล่าวคือ เกิดอำนาจนิยมวัตถุนิยม มีผลกระทบถึงบทบาท

ของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรม วัฒนธรรม ประเพณีของพุทธศาสนาที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษานำมาใช้ในการบริหารงานน้อยกว่าที่ควรจะเป็นทำให้การบริหารงานไม่ราบรื่นและไม่ดีเท่าที่ควร ความสำคัญเช่นเดียวกันกับผู้บริหารหน่วยงานอื่น เพราะหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาก็ต้องปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกัน แต่บางครั้งการบริหารงานระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาก็ไม่ราบรื่น อีกทั้งงานด้านคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษายังไม่ได้รับการพัฒนาให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงได้ดีเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน เช่น มีการขอย้ายขอพนักงานครู ซึ่งไม่พอใจในการบริหารงานของผู้บริหารหรือไม่ได้รับความร่วมมือในการพัฒนางานทำให้ผลงานทางด้านวิชาการไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป ดังนั้น การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องได้ทั้งงานและได้ทั้งน้ำใจของเพื่อนร่วมงาน ในการนี้ผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งพระเดชพระคุณ ผู้บริหารที่หวังจะใช้อำนาจหรือพระเดชในการสั่งการให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างเดียวก็นั่นย่อมไม่เกิดประโยชน์ในการทำงานได้ กล่าวได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบางครั้งไม่ให้ความสำคัญกับการใช้คุณธรรมในการบริหารงานทำให้พนักงานครูขาดขวัญและกำลังใจ และผู้บริหารมีความรู้เรื่องคุณธรรมไม่ชัดเจนพอจึงทำให้เมื่อนำไปปฏิบัติไม่ได้ผลเท่าที่ควร ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องสร้างเสริมสภาพจิตใจให้เป็นที่ศรัทธาและเชื่อถือ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติคือมีความรัก ความสงสาร ความชื่นชมยินดี ความมีน้ำใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงทั้งรายบุคคลและคณะผู้บริหารที่ดีควรใช้พระคุณมากกว่าพระเดช หรือใช้อำนาจบาตรมีมากกว่าอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2550, หน้า 28) นอกจากนี้ หลักพุทธธรรมมีความสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคนในองค์กร ทั้งผู้บริหารและผู้มีส่วนร่วมในองค์กรควรปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาให้สมบูรณ์เป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการสนับสนุนในการให้เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ต่อตน คน และงาน ในองค์กรนั้นๆ ได้อย่างเป็นองค์รวม (ศุขภิญญา ศรีคำไทย, พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, อุทัย สติมัน, 2563, หน้า 421-435)

พุทธธรรมเป็นหลักพื้นฐานของชีวิต เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตไทยเป็นหลักเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขของคนในสังคม โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 (อง.ปญฺจก. (ไทย) 22/192/232) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสมสำหรับผู้บริหารในการบริหารโรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ให้แก่นักเรียนทุกคน ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการครองใจคน ประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำและการติดต่อสื่อสาร ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2559, หน้า 20) ได้กล่าวว่า คนมีคุณแก่ส่วนรวม (สมาชิกที่ดีของสังคม) มีธรรมคือหลักความประพฤติตามหลักพรหมวิหาร คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ หรือผู้ที่มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม 4 อย่าง ได้แก่ เมตตา ความรัก กรุณา ความสงสาร มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง บำเพ็ญการสงเคราะห์ ดังนั้น สถานศึกษาเปรียบเสมือนเป็นสถานที่ผลิตคนที่มีความรู้และต้องมีคุณธรรมควบคู่ไปด้วย เพื่อที่จะนำความรู้ความสามารถไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนและครอบครัว ควบคู่ไปกับความมีคุณธรรมเพื่อนำไปใช้ในสังคมชีวิตประจำวัน การบริหารการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายในยุคปัจจุบันนี้จึงต้องเน้นในเรื่องคุณธรรมเป็นหลักซึ่งจะต้องเริ่มจากการบริหารสถานศึกษาให้มีหลักธรรมมาเป็นเครื่องมือในการบริหารงานต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทั้งยังส่งผลต่อไปยังนักเรียนได้

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าการนำการบริหารเชิงพุทธ คือ พรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะงานด้านวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถ

นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์โดยใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุงหรือพัฒนาการบริหารสถานศึกษา สามารถบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 ให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา มีการดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยทำการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม

2. ศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 เขต ประกอบด้วย 435 โรงเรียน แบ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1,015 คน และครู จำนวน 13,143 คน รวมทั้งสิ้น 14,158 คน ผู้วิจัยกำหนดจากตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane (อ้างใน ธานีรินทร์ ศิลปจารุ, 2552, หน้า 45) เป็นตารางที่ใช้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของลักษณะที่สนใจในประชากรเท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อน 5% และระดับค่าความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 390 คน คือ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จากนั้นดำเนินการสุ่มตัวอย่างของแต่ละกลุ่มของประชากรตามจำนวนสัดส่วน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามปลายเปิดตามกรอบแนวคิด ซึ่งสังเคราะห์จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) นำเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาฯ ศึกษานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบประเด็นคำถาม เนื้อหาสาระ ให้มีความครอบคลุม สอดคล้องกับกรอบแนวคิด 2) นำแบบสอบถามปลายเปิด เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบ เนื้อหาและความสอดคล้องของข้อคำถามกับกรอบแนวคิด แล้ววิเคราะห์หาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.7-1.00 ถือได้ว่าแบบสอบถามได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ 3) นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทดสอบในการวิจัย 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา หรือวิธีของ Cronbach ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .786 จากนั้นทำการปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ก่อนนำไปแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

2.4 วิเคราะห์ข้อมูล 1) นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ โดยการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกรูปแบบที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form) 2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ 3) การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ความถี่

(Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์โดยมีเกณฑ์ระดับการให้คะแนนของของลิเกิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2558, หน้า 99)

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วยการวิเคราะห์เอกสารที่เป็นหนังสือ ตำรา งานเขียน บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีการพัฒนา แนวคิดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา แนวคิดหลักพรหมวิหารธรรม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 24 คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ด้วยแบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาตามแบบสัมภาษณ์ คือ 1) การใช้หลักการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา (1) เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี (2) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ (3) มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข (4) อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง ตั้งตนเป็นกลาง 2) ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา 3) แนวทางการแก้ไขปัญหาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา และ 4) ความสำคัญของการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 เสนอการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนา โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ด้วยแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม คือ 1) ความเหมาะสมของภาพการพัฒนา 2) องค์ประกอบของการพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย ระบบการดำเนินการ และกระบวนการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักการ 1) หลักการบริหารโรงเรียน เป็นการดำเนินการในการทำงานในโรงเรียน 4 ด้าน ได้แก่ (1) การบริหารงานวิชาการ (2) การบริหารงานงบประมาณ (3) การบริหารงานบุคคล (4) การบริหารงานทั่วไป 2) คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นลักษณะทางด้านร่างกายและการแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นส่วนของอุปนิสัยแสดงออกมาให้ผู้อื่นเห็น 4 ประการ ได้แก่ (1) มีความรู้ความสามารถ (2) มีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้าง (3) มีความรับผิดชอบ (4) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 3) พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหัวใจสำหรับผู้บริหาร 4 ประการ ได้แก่ (1) เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข (2) กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ (3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข (4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง

2. จุดมุ่งหมาย 1) เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครได้นำหลักการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในสถานศึกษา 2) เพื่อให้ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

3. ระบบการดำเนินการ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบ 2) ประชุมชี้แจงคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาในทิศทางนโยบายและมาตรการการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 3) คณะกรรมการบริหารนำเสนอการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 4) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นชอบ 5) ประชุมชี้แจงคณะกรรมการ และชุมชนเครือข่ายรับฟังความคิดเห็นและวางแผนดำเนินการร่วมกัน 6) ร่วมจัดพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครตามแผนงานที่กำหนดร่วมกัน 7) ร่วมตรวจสอบงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ดำเนินการในการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบ สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ 8) ดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีการประเมินผล สรุปรายงานผลการดำเนินการในภาพรวม และเผยแพร่ให้แก่ทุกภาคส่วนต่อไป

4. กระบวนการ กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นการบูรณาการคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษากับหลักพรหมวิหารธรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 การพัฒนาคุณลักษณะด้านมีความรู้ความสามารถตามหลักพรหมวิหารธรรม

1) เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข (1) มีการรับมอบหมายงานตรงกับความรู้ความสามารถ (2) มีการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ วิธีการทำงานที่ถูกต้อง (3) เปิดโอกาสให้เสนอความรู้ใหม่ๆ ต่อโรงเรียน ที่จะทำให้เกิดโครงการทางการศึกษาที่ใหม่อยู่เสมอ

2) กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ (1) มีการให้คำปรึกษาและส่งเสริมให้แก้ไขปัญหาวัยวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม (2) เข้าใจต่อเอกลักษณ์บุคคลที่จะมอบหมายงานให้ทำตามความถนัดของแต่ละคน (3) มีการแนะนำและสอนงานที่ยากต่อการเข้าใจให้สามารถทำงานโดยประสบผลสำเร็จ

3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข (1) มีการตีพิมพ์ผลงานในสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ผลงาน เช่น วารสารของโรงเรียน (2) มีการให้โอกาสได้แสดงผลงานและความสามารถ (3) มีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งหรือปรับระดับความสามารถ

4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง (1) มีการประเมินผลงานตามความรู้ความสามารถอย่างเป็นธรรมให้แก่ทุกคน (2) มีการมอบหมายหน้าที่พิเศษที่นอกเหนือจากหน้าที่หลักให้อย่างเป็นธรรม ตรงกับความสามารถ และไม่มากไม่น้อยจนเกินไป (3) มีความเชื่อมั่นในการตัดสินใจของตนเอง

4.2 การพัฒนาคุณลักษณะด้านมีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้างตามหลักพรหมวิหารธรรม

1) เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข (1) รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง (2) มีกิริยา มารยาท สุภาพเรียบร้อย (3) มีน้ำใจไม่นิ่งดูดาย เมื่อเพื่อนร่วมงานต้องการความช่วยเหลือ

2) กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ (1) มีการให้คำปรึกษาและช่วยแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาในการทำงาน (2) มีการให้โอกาสผู้ที่มิผลงานต่ำกว่ามาตรฐานการประเมินปรับปรุงตนเองและเข้าร่วมงานต่อ (3) มีการประชุมร่วมกันเพื่อหาวิธีแก้ไขข้อบกพร่องหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข (1) มีการแสดงความยินดีทุกครั้งเมื่อได้เลื่อนตำแหน่ง (2) แสดงความยินดีเมื่อได้รับโอกาสหรือรับการคัดเลือกไปศึกษาต่อ หรือดูงานต่างประเทศ (3) มีการจัดงานวันเกียรติยศเพื่อมอบรางวัลให้เพื่อเป็นเกียรติในการปฏิบัติงานที่ดีหรือมีผลงานที่ดี

4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง (1) มีกฎระเบียบ ข้อบังคับ บทลงโทษที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน (2) เป็นคนใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (3) มีการปกครองผู้ร่วมงานอย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติ

4.3 การพัฒนาคุณลักษณะด้านมีความรับผิดชอบตามหลักพรหมวิหารธรรม

1) เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข (1) มีความร่วมมือ ร่วมใจในการทำงานเป็นอย่างดี (2) ให้ข้อมูลต่างๆ ในการทำงานแก่เพื่อนร่วมงานอย่างเต็มที่ โดยไม่ปกปิด (3) ซื่อตรงต่อความดี มีคุณธรรมอยู่เสมอไม่ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับความเดือดร้อน

2) กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ (1) มีการจัดห้องพยาบาลและเจ้าหน้าที่พยาบาลไว้อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือยามเจ็บป่วย (2) มีน้ำใจไม่นิ่งดูดาย เมื่อเพื่อนร่วมงานต้องการความช่วยเหลือ (3) จัดระบบรักษาความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินให้ทุกคน

3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข (1) พุดจาทยกย่องและชมเชยครูที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน (2) ให้แรงจูงใจในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี (3) มีการยกย่องผู้ที่ประพฤติตนเป็นคนดี และมีบทลงโทษผู้ที่กระทำความผิดตามความเหมาะสม

4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง (1) มีการประชุมโดยส่วนรวม สร้างความเข้าใจก่อนมีการปรับเปลี่ยนโยกย้ายตำแหน่งทุกครั้ง (2) วางใจเป็นกลางในสิ่งที่ไม่สามารถดำเนินการได้ในขอบเขตอำนาจ และหน้าที่ (3) มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด เข้มงวดตรงต่อเวลาอยู่เสมอ

4.4 การพัฒนาคุณลักษณะด้านมีมนุษยสัมพันธ์ดีตามหลักพรหมวิหารธรรม

1) เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข (1) พุดจาทยกย่องด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน น่ายินดีแก่เพื่อนร่วมงาน (2) มีการจัดกิจกรรมสังสรรค์ปลายปี เพื่อมอบความสุขร่วมกันและสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ (3) มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับทางชุมชน

2) กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ (1) มีการจัดกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนบริเวณโรงเรียน (2) มีความกระตือรือร้นที่จะคอยช่วยเหลือ เพื่อนร่วมงานทุกครั้งที่มีโอกาส (3) มีความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจปัญหาของผู้ร่วมงาน

3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข (1) มีการสนับสนุนและส่งเสริมผลงานให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ (2) ยอมรับในความสามารถของผู้ร่วมงานอยู่เสมอ (3) สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานอยู่เสมอ

4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง (1) ไม่มีพฤติกรรมซ้ำเติมผู้ร่วมงานเมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ (2) ไม่มีพฤติกรรมแบ่งพรรคแบ่งพวก แบ่งฝักแบ่งฝ่ายกัน (3) ให้ความเป็นกันเอง ไม่ถือตัว แก่เพื่อนร่วมงาน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

การพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินการในการบริหารงานทั้ง 4 ด้านของโรงเรียน ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล 4) การบริหารงานทั่วไป โดยบูรณาการกับหลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา เป็นลักษณะทางด้านร่างกายและการแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นส่วนของอุปนิสัย

ซึ่งแสดงออกมาให้ผู้อื่นเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครมี 4 ประการ ได้แก่ 1) มีความรู้ความสามารถ 2) มีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้าง 3) มีความรับผิดชอบ 4) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และหลักพรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติเหมาะสมสำหรับผู้บริหาร 4 ประการ ได้แก่ 1) เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข 2) กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ 3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข 4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง ดังที่ วิริยัญญ์ บิดรวัฒนา และคณะ (2553, หน้า 25-26) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้บริหารจะเป็นส่วนสนับสนุนให้หน่วยงานประสบความสำเร็จ และมีผลโดยตรงต่อคุณภาพประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่างๆ ลักษณะที่ผู้บริหารจะต้องมี คือ ความฉลาดรอบรู้ สามารถเห็นเหตุการณ์ได้เร็วกว่า และสามารถตีความประเด็นของสถานการณ์ได้ มีความโอ้อวดอารี เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความสามารถจูงใจให้เห็นตามย ทำตัวเป็นตัวอย่าง และมีความยุติธรรม ดังที่ ธีระ รุญเจริญ (2555, หน้า 13-18) ได้กล่าวว่า ลักษณะของผู้บริหาร คือ เป็นผู้มีลักษณะนิสัยในการร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น ร่วมทำงานและเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ มีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ เป็นบุคคลที่มีน้ำเสียงการพูดน่าฟัง เข้าใจง่าย มีอารมณ์มั่นคง มีความเข้มแข็งแต่ถ่อมตน มีกิริยามารยาทเป็นที่ยอมรับของสังคม มีการแต่งกายสอดคล้องกับกาลเทศะ มีคุณธรรมจริยธรรม มีวิสัยทัศน์ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลง ยึดระบบคุณธรรมเป็นที่ตั้งซื่อสัตย์ อดทน อดกลั้น รับทั้งผิด และชอบ เสียสละ เป็นคนดีของสังคม และดังที่สัมมาธรรณีย์ (2553, หน้า 43) ได้กล่าวไว้สอดคล้องกันอีกว่า องค์การใดที่ต้องการประสบความสำเร็จ ต้องมีผู้บริหาร หรือผู้จัดการ ที่มีลักษณะเป็นผู้นำ 4 ประการ ได้แก่ 1) มีความรู้ความสามารถ ผู้นำที่ดีต้องมีความฉลาด จะต้องมีความรู้ระดับความรู้และสติปัญญาโดยเฉลี่ย สูงกว่าบุคคลที่ให้เขาเป็นผู้นำ 2) มีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้าง คือ จะต้องมีความสนใจสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างกว้างขวาง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ต้องยอมรับสภาพต่างๆ ไม่ว่าแพ้หรือชนะ ไม่ว่าผิดหวังหรือสำเร็จผู้นำจะต้องมีความอดทนต่อความคับข้องใจต่างๆ พยายามขจัดความรู้สึกต่อต้านสังคม หรือต่อต้านคนอื่นให้เหลือน้อยที่สุด เป็นคนมีเหตุผล เป็นคนเชื่อมั่นในตนเอง และนับถือตนเอง 3) มีความรับผิดชอบ ผู้นำจะต้องมีแรงขับที่จะทำอะไรให้เด่น ให้สำเร็จอยู่เรื่อยๆ เมื่อทำสิ่งหนึ่งสำเร็จก็ต้องการที่จะทำสิ่งอื่นต่อไป เมื่อทำสิ่งใดสำเร็จก็จะกลายเป็นแรงจูงใจท้าทายให้ทำสิ่งอื่นให้สำเร็จต่อไป ผู้นำจะต้องมีความรับผิดชอบอย่างสูง 4) มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้น เขายอมรับอยู่เสมอว่า งานที่สำเร็จนั้นมีคนอื่นช่วยทำ ไม่ใช่เขาทำเอง ดังนั้นเขาจะต้องพัฒนาความเข้าใจ และทักษะทางสังคมที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น และดังที่พัชรณสิริ นวโลจิตรรัตน์, พระมหาสหัส จิตสาโร, สีน งามประโคน (2560, หน้า 40-55) ได้ทำการวิจัยผลพบว่า คุณลักษณะผู้นำแบบไทยอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่ดีตามมารยาทไทย 2) คุณลักษณะด้านเทคนิคการบริหารงานแบบไทย 3) คุณลักษณะด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล ทางการศึกษา 4) คุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหารแบบไทย 5) คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์แบบไทย 6) คุณลักษณะด้านทักษะทางสังคมที่เหมาะสมแบบไทย และ 7) คุณลักษณะด้านคุณธรรมการครองตน ครองคน ครองงาน

องค์ความรู้การวิจัย

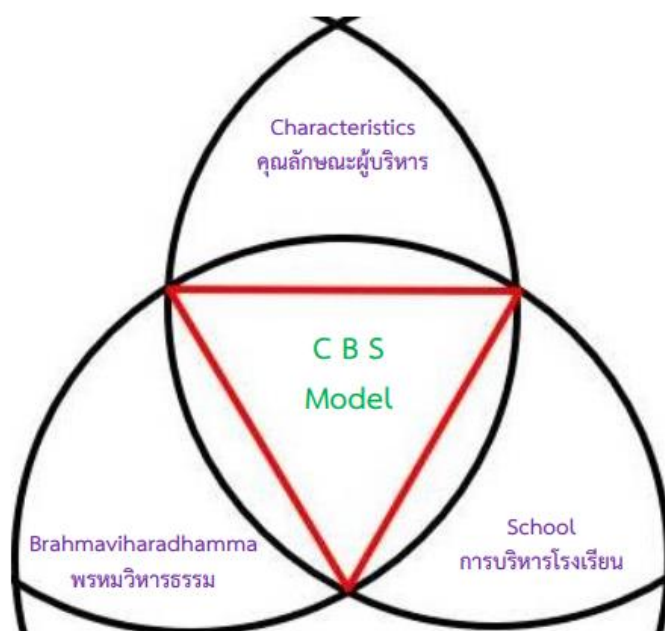
องค์ความรู้การวิจัยเป็นกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะพรหมวิหารธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา อันเป็นคุณลักษณะของผู้บริหารจะเป็นส่วนสนับสนุนให้หน่วยงานประสบความสำเร็จ และมีผลโดยตรงต่อคุณภาพประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่างๆ สรุปองค์ความรู้การวิจัยเป็น CBS โดยมีหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

C = Characteristics คุณลักษณะ ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นลักษณะทางด้านร่างกายและการแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นส่วนของอุปนิสัย ซึ่งแสดงออกมาให้ผู้อื่นเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครมี 4 ประการ ได้แก่ 1) มีความรู้ความสามารถ 2) มีคุณภาพทางสังคมและใจกว้าง 3) มีความรับผิดชอบ 4) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

B = Brahmaviharadhamma พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ เหมาะสำหรับผู้บริหาร มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้อื่นมีความสุข 2) กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ 3) มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข 4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง

S = School การบริหารโรงเรียน เป็นกระบวนการบริหารงานในสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล 4) การบริหารงานทั่วไป ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย CBS

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านเมตตา ผู้บริหารโรงเรียนควรมีสวัสดิการต่างๆ เพิ่มขึ้นจากที่ทางราชการจัดให้ ทั้งนี้ควรมีสถานที่พักผ่อนในการผ่อนคลายจากการทำงานที่มากขึ้น การให้ค่าปรึกษา ข้อเสนอแนะ และวิธีการทำงานที่ถูกต้อง

1.2 ด้านกรุณา ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการจัดระบบรักษาความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินให้มีประสิทธิภาพและควรมีการจัดโครงการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจอยู่เป็นประจำ

1.3 ด้านมุทิตา ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมผลงานให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะที่มากขึ้น ตลอดจนการสนับสนุนส่งเสริมให้มีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งหรือปรับระดับความสามารถและการเข้าร่วมและแสดงความยินดีกับกิจกรรมในชุมชน

1.4 ด้านอุเบกขา ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการประชุมโดยส่วนรวม สร้างความเข้าใจก่อนมีการปรับเปลี่ยนโยกย้ายตำแหน่งทุกครั้ง ตลอดจนการมอบหมายหน้าที่พิเศษที่นอกเหนือจากหน้าที่หลักให้อย่างเป็นธรรม ตรงกับความสามารถไม่มากไม่น้อยจนเกินไป และควรใส่ใจเรื่องพฤติกรรมแบ่งพรรคแบ่งพวกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันที่มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาในการทำวิจัยที่กำหนดขอบเขตของพื้นที่ที่วิจัยให้แคบลงกว่านี้ ควรกำหนดเป็นเฉพาะเขตพื้นที่การศึกษาเท่านั้น

2.2 ควรศึกษาการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 เป็นต้น มาพัฒนาคุณลักษณะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

2.3 ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ในโรงเรียน หรือหน่วยงานต่อไป เพื่อจะได้พิจารณาผลสัมฤทธิ์ต่อการพัฒนาคุณลักษณะ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

2.4 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น การมีส่วนร่วม การพัฒนาการบริหารวิชาการ หรือด้านอื่นๆ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ทิตินา ขัมมณี. (2555). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บิซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- ธีระ รุญเจริญ. (2555). **ผู้บริหารศึกษามีอาชีพ : ศักยภาพเพื่อการปฏิบัติการเรียนรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เยลโล่การพิมพ์.
- ประคอง รัชมิแก้ว. (2551). **คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาที่มีคุณภาพ**. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประเวศ วะสี. (2550). **การเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤต**. กรุงเทพมหานคร: ร่วมด้วยช่วยกัน.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). **ธรรมบุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 99. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2556). **สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับการปฏิรูปการศึกษาพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- พัทธสิญญ นวโลจิตรัตน์, พระมหาสหัส จิตสาโร, สีน งามประโคน. (2560). **รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำแบบไทยอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาคกลาง. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 4(2). 40-55.**
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วิริญญ์ บิตรวัฒนา และคณะ. (2553). ผู้นำแห่งโลกอนาคตการบริหารจัดการแบบมีอาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อัลฟ่ามีเดีย.
- ศุขภิญญา ศรีคำไทย, พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, อุทัย สติมัน. (2563). รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักสัมมาสติ. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ. 5(2). 421-435.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2550). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์.
- สัมมา รณินิธิ์. (2553). ทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- หัชพันธ์ เอื้อโชติคุณ. (2557). คุณลักษณะผู้นำที่ไม่ดีที่มีผลในเชิงลบต่อขวัญกำลังใจในการทำงานของผู้ตาม. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.